

“UYUYAN EROS” KABARTMALI URNE KAPAKLARINA NYSA KENTİNDEN BİR ÖRNEK AN EXAMPLE OF CINERARY URN LIDS WITH “SLEEPING EROS” RELIEF FROM NYSA

Hava KESKİN
Akdeniz Üniversitesi
Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü
havvakeskin@akdeniz.edu.tr
ORCID No: 0000-0001-7747-7059

ÖZ

Geliş Tarihi:

13.8.2022

Kabul Tarihi:

19.9.2022

Yayın Tarihi:

30.9.2022

Anahtar Kelimeler:

Nysa ad Maeandrum

Urne

Uyuyan Eros

Kabartma

Keywords:

Nysa ad Maeandrum

Urne

Sleeping Eros

Relief

Nysa ad Maeandrum antik dönemde Karia Bölgesi'nin önemli kentlerinden birini oluşturmaktaydı. Ünlü coğrafyacı Strabon'un eğitim aldığı kentlerden biri olarak bilinmekte, kütüphane ve gymnasium gibi yapıları da barındırmasıyla da bir eğitim ve kültür kenti olarak ön plana çıkmaktadır. Kuruluşunu Hellenistik Dönem ile birlikte bildiğimiz kentin özellikle Roma İmparatorluk Dönemi'nde mimari açıdan geliştiği anlaşılmaktadır. Kentin belirli bir aristokrat sınıfa sahip olduğu kütüphane ve gerontikon gibi yapıların yapım ve onarımına verilen destekleri belgeleyen yazıtlardan da bilinmektedir. Devam eden kazılar çok sayıda mimari ve heykeltıraşlık buluntusu sunmaktadır. Ele geçen buluntuların arasında yer alan “Uyuyan Eros” kabartmalı eser çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Kökeni Hellenistik Dönem'e dayanan motif Nysa örneğinde aslan postu üzerine uzanmaktadır. Heykeltıraşlık geleneği açısından Roma İmparatorluk Dönemi'nin sevilen bir tipini yansıtan eser bunun yanı sıra kentteki kremasyon defin ve *urne* mezar geleneğini ilk kez belgelemektedir. Çalışmada eserin tanıtılması ve tarihlendirilmesinin yanı sıra işlevi irdelenerek kent tarihi açısından önemine değinilmektedir.

ABSTRACT

Nysa ad Maeandrum was one of the important cities of Caria Region in ancient times. The city is known as one of the cities where the famous geographer Strabo was educated, and it stands out as an education and culture city with buildings such as a library and gymnasium. It is understood that the city, of which foundation is known together with the Hellenistic Period, developed architecturally, especially during the Roman Imperial Period. It is also known by the inscriptions about the beneficence for the building and repairment of structures such as the “Library” and the “Gerontikon” that the city had a particular aristocratic class. Ongoing excavations yield numerous architectural and sculptural finds. Among these, a piece with "Sleeping Eros" relief is the subject of the study. The motif, which has its origins in the Hellenistic Period, extends on the lion skin in the Nysa example. The piece reflecting a popular type of the Roman Imperial Period in terms of sculpture tradition, also documents the cremation burial and urn burial tradition in the city for the first time. In the study, besides the introduction and dating of the piece, its function is examined and its importance in terms of city history is mentioned.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1161618>

Atf/Cite as: Keskin, H. (2022). “Uyuyan Eros” Kabartmalı Urne Kapaklarına Nysa Kentinden Bir Örnek. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(3), 1701-1710.

Giriş

Günümüzde Aydın ili Sultanhisar ilçesinde bulunan Nysa ad Maeandrum kenti antik dönemde Karia'nın kuzey sınırında yer almaktaydı. Mesogis Dağlarına sırtını yaslamış kentin kuruluşu Hellenistik Dönem ile bilinir. Burada eğitim almış olan Strabon, Lakedaimon'lu üç kardeş Athymbros, Athymbrados ve Hydrelös'un kendi isimleriyle anılan birer kent kurduğundan bahseder. İsimleri bilinmeyen bu üç yerleşimin sakinleri tarafından sonradan Nysa kurulmuşsa da ünlü coğrafyacının zamanında Nysalılar yalnızca Athymbros'u kurucuları olarak kabul etmekteydiler¹. Strabon, burada doğan ünlü kişilerden biri olan Aristodemos'tan eğitim aldığından bahsetmekte ayrıca stoacı filozof Apollonios, Aristodemos'un babası Menekrates ve yine Aristodemos'un kardeşi Sostratos ve bir başka Aristodemos'u da Nysalı olarak anmaktadır². Bu bağlamda Strabon zamanında Nysa'nın bir eğitim kenti olarak öne çıktığı anlaşılmaktadır³.

Geçtiğimiz 20. yüzyılın başlarında aralıklı olarak araştırılmış olan kentin bilimsel kazıları 1990 yılı itibarıyla V. İdil tarafından başlatılmıştır. 2012 yılından bu yana ise S.H. Öztaner'in bilimsel danışmanlığında ardından başkanlığında sürdürülmektedir⁴. Özellikle Roma mimarisinin usta işçiliğini yansıtan buluntularıyla göze çarpan kent aynı zamanda heykeltıraşlık eserleriyle de dikkat çekicidir. Günümüzde Aydın Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen tiyatronun sahne binasının podyumlarına ait zengin bezemeli frizler kentin heykeltıraşlık programında ulaştığı noktanın en çarpıcı örneklerini oluşturmaktadır⁵. Bunların yanı sıra süregelen kazılar yeni heykeltıraşlık buluntuları da sunmaya devam etmektedir.

Eserlerin arasında, 2020 sezonu Cadde 1'in doğu ucunda gerçekleştirilmiş olan 20.C1.51 sondajında ikincil kontekste rastlanılan "Uyuyan Eros" kabartmalı bir heykeltıraşlık eseri bu çalışmanın konusunu oluşturur (Şekil 1). Çalışma kapsamında tanımlanması ve tarihlendirmesinin yapılmasının yanı sıra işlevinin irdelenmesi amaçlanmaktadır.

Not: Nysa kazı arşivi

Şekil 1. Nysa Uyuyan Eros Kabartmalı Kapak. Üstten görünüş.

¹ Str. XIV.1.46.

² Str. XIV.1. 48.

³ Öztaner, 2022.

⁴ Kent kazıları 2012 ile 2016 yılları arasında Aydın Arkeoloji Müze Müdürlüğü başkanlığında ve Doç. Dr. S. H. Öztaner' in bilimsel danışmanlığında, 2016 yılından itibaren başkanlığında gerçekleştirilmektedir. Nysa ad Maeandrum Kazısı başkanı olarak bu makalenin konusunu oluşturan eserin çalışılması konusunda sağladığı izin ve destek için kendisine teşekkür ediyorum.

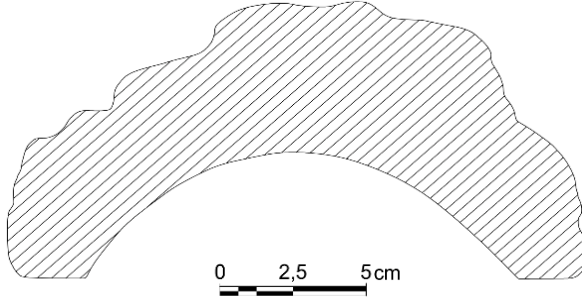
⁵ Kadioğlu 2022.

Tanımlama ve Tarihlendirme

Ölçüler: U: 15 cm, D: 10 cm, G: 17cm

Malzeme ve durum: İnce grenli beyaz mermerden yapılmış olan eserin yaklaşık olarak yarısı kırık ve eksiktir. Yüzeyinde kireç kalıntıları ve aşınmalar bulunmaktadır. Eros figürünün baş kısmında göz, burun ve üst dudakta aşınmalar, sol kolunun iç kısmında ise yüzeyden kopmalar vardır. Figürün belden aşağısından itibaren olan kısmı kırık ve eksiktir (Şekil 1).

Eser, üzerinde kanatlı bir Eros figürü kabartması olan dikdörtgene yakın formlu bir kapağı oluşturmaktadır. Köşeleri hafif yuvarlatılmış olup üstten bakıldığında sol yanı daha düz şekillendirilmiş iken sağ yanı hafif yuvarlatılmıştır. Kapağın iç kısmı yine eşit olmayıp 1,5 cm-2,5 cm arasında değişen düz bir çerçeveye çevrilmiştir. Kenar çerçeve oldukça ince tıraşlanmışken iç kısım görece kabaca düzeltilmiştir. İç kısım çukur olarak işlenmiştir ve merkezde 4 cm derinliğindedir (Şekil 2).

Not: Çizen G. Cebeci

Şekil 2. Nysa "Uyuyan Eros" Kabartmalı Kapak. Kesit çizimi.

Not: Nysa kazı arşivi

Şekil 3. Nysa "Uyuyan Eros" Kabartmalı Kapak. Dar yandan görünüş.

Tanımlama

Kapağın üzerinde aslan postuna uzanmış uyuyan bir Eros figürü yer almaktadır (Şekil 1). Alttaki aslan postunun başı ve iki ön pençesi korunmuş olup yan yüzeylerinde aslanın başı Eros'un başının üstü, pençeleri ise başının iki yanı hizasında kabartma olarak işlenmiştir (Şekil 3-5). Post, bir kaya üzerine serilmiş görünümündedir. Eros figürü sol kanadının üzerine uzanmıştır. Sağ kanat sırtı hizasındadır. Kanatlardaki kısa ve uzun tüyler kabartma olarak işlenmiştir. Bel hizasına kadar korunmuş figürün başı ve gövdesi $\frac{3}{4}$ oranında cepheye dönüktür. Sol kolu dirsekten kıvrılmış ve sol eli avucu açık olarak başına yaslanmaktadır. Sağ kolu gövdesini sol yana doğru çapraz örterken dirseğin aşağısından itibaren kırık ve eksiktir. Sol kanat hizasında, ucu yumuşak bir konturla sivrilen, meşale veya sadak olabilecek bir objenin üst kısmı bulunmaktadır. Başında aşınmalar bulunan figürün kısa ve salyangoz biçiminde döndürülmüş kıvrık saçları vardır. Yuvarlak ve etli bir yüz yapısına sahiptir. Dudakları kalın ve kapalı, gözler ise tamamen kapalıdır (Şekil 1).

Tarihlendirme

Küçük ölçülerde yapılmış eserin tarihlendirmesi teknik ve stilistik unsurlarla mümkündür. Teknik açıdan yüzeyin büyük ölçüde pürüzsüz hale getirildiği görülmektedir. Matkap kullanımı ise yalnızca Eros'un saçlarında, bukle merkezinde söz konusudur (Şekil 4.). Genel görünüm itibarıyla yumuşak bir işçilik uygulanmıştır. Eros'un yattığı aslan postunun altındaki kaya kütlesi de adeta örtü varmışçasına yumuşak dalgalanmalarla işlenmiştir. Kanatlarının içerisinde tüylerin detayları görünmez ancak üstünde detaylandırma yapılmıştır. Eserin genelindeki yumuşak, iyi işçilik Roma İmparatorluk Dönemi'nin erken evrelerine işaret etmektedir. Küçük ölçülerde yapıldığından yüz detaylarında tarihlendirmeyi destekleyecek bir işçilik bulunmamaktadır. Yalnızca tombul yanakları olan bir çocuk yüzünün işlendiği görülmektedir.

Tarihlendirme konusunda daha belirleyici olan husus saçlardaki modelleme ve tekniktir. Saç buklelerinin tek tek salyangoz görünümünde döndürülerek ortasının derin bir matkap darbesiyle verilmesi Flaviuslar Dönemi'nin saç işçiliğini hatırlatmaktadır. Capitoline Müzesi'nde bulunan ve buradaki Eros'a benzer bir saç modeli ve işçiliğin tercih edildiği birkaç çocuk portresi Claudiuslar Dönemi'ne tarihlendirilmiştir⁶. Söz konusu portrelerde buklelerin uçları döndürülerek salyangoz görünümü kazandırılmıştır. Ancak bukleler Nysa örneğindeki gibi sık ve bitişik değil uzun saç tutamlarının uçlarında verilmiş ve daha plastik görünmektedirler. Flaviuslar Dönemi'nde ise tıpkı buradaki Eros'ta olduğu gibi merkezi matkap deliğiyle vurgulanmış tekil bukleler daha yoğun olarak kullanılmıştır. Özellikle kadın portrelerinde bu durum açıkça izlenebilmektedir⁷. MS 1. yüzyıl sonlarından itibaren Traianus Dönemi'nde de bu modelleme ve teknik hala kullanılmakta ve artık salyangoz bukleleri tekdüze bir hava kazanmaktadır⁸. MS 4. yüzyılda da bu tür bukle düzenlemeleri görülmektedir. Ancak genelinde daha katı ve stilize bir işçilik yapılmaktadır⁹. Boston'da sergilenen ve buluntu yeri bilinmeyen, Flaviuslar Dönemi'ne tarihlendirilmiş “Uyuyan Eros”, saç modellemesi ve işçiliği bakımından Nysa örneğine oldukça yakındır¹⁰.

Not: Nysa kazı arşivi

Şekil 4. Nysa “Uyuyan Eros” Kabartmalı Kapak. Eros saç ve kanat detayları ve aslan postunun baş ve pençe detayları.

Not: Nysa kazı arşivi

Şekil 5. Nysa “Uyuyan Eros” Kabartmalı Kapak. Aslan postunun baş detayı

Vatikan Müzesi'nde sergilenen, portre başlı bir Merkür heykelciği olarak adlandırılan gencin saçlarının işçiliği de oldukça benzerdir¹¹. Söz konusu eser de Traianus Dönemi'ne tarihlendirilmektedir. Bu bağlamda Nysa Eros'unun saç buklelerinin tekdüze hale gelmesiyle birlikte yumuşak bir işçiliğe sahip olmasından ve Boston örneğine olan yakınlığından dolayı Flaviuslar Dönemi'ne, MS 1. yüzyıl sonu 2. yüzyıl başlarına tarihlenebileceği düşünülmektedir.

Çalışma konusu eser, kentin Sütunlu Cadde/Cadde 1 çalışmaları esnasında ikincil kontekst içinde ele geçmiş olup buluntu yeri ile ilişkilendirilememektedir. Bunun yerine kentin ölü gömme gelenekleri ve mezar türleri hakkında bilgiler sunmaktadır.

Nysa'nın *nekropolis* alanı batıda, kent ve Akharaka kutsal alanı arasındaki 5 kilometrelik bölgede yer almaktadır. Bu bölgede genel olarak tuğla örgülü tonozlu mezarlar başlıca kullanılan mezar türleri olarak göze çarpar ancak *nekropolis* araştırmaları daha çok ön inceleme niteliğinde olup bütünüyle anlaşılması ancak ileriki çalışmalarla mümkün olabilecektir¹². Bunun dışında önemli kişilerin kent içinde gömülebildiği de tespit edilmiştir.

⁶ Fitschen & Zanker, 2014, Nr. 6-8, Taf. 9-10.

⁷ Krş. Özgan, 2013, Res. 30-36, 39; Fitschen & Zanker, 2014, Nr. 68-69.

⁸ Atina Agorası'ndan benzer saç işçiliği için krş. Burnett-Grossman, 2013, Nr. S 1118, 201, PL. 106, 325 (S1118); Krş. Özgan, 2013, Res. 117-119. Ayrıca Tralleis'ten ele geçmiş uyuyan bir Eros heykelciğinin saçlarıyla karşılaştırmak için bkz. Çekilmez, 2016, 312-314.

⁹ MS 4. yüzyıla tarihlendirilen örnek için krş. Sorabella, 2007, Fig. 19. 4.

¹⁰ Söldner, 1986, Kat.171, 690-691, Abb. 161. Flaviuslar Dönemine tarihlendirilmiştir.

¹¹ Bol, 2010, Abb. 257, 165-167.

¹² İdil, 1999, 75-77.

Kütüphanenin önünde yapının ve kentin önemli bir hayırseverine ait lahit ele geçmiştir¹³. MS 2. yüzyıla tarihlendirilen lahit, kentte tuğla örgülü tonozlu mezarların yanı sıra lahit gömüsünün de tercih edildiğini belgelemektedir. Çalışma konusunu oluşturan “Uyuyan Eros” kabartmalı kapak ise üçüncü bir mezar ve defin türünün kentteki kullanımını göstermektedir. Mezar sanatında çoğunlukla lahit kapaklarında görülen motif, Nysa örneğinde bir urne kapağında kullanılmış olup kremasyon uygulamasıyla ilişkilendirilmekte ve her ikisi de kentte ilk kez yayımlanmaktadır. Bu bağlamda Nysa eserinin tanıtım ve tarihlendirmesinden sonra kısaca motifin ve bu tür *urnem*in kullanım ve gelişimine değinmek yararlı olacaktır.

Aslan Postu Üzerinde Uyuyan Eros ve Motifin Kullanımı

Kanatlı küçük bir çocuğun, bir kumaş veya aslan postu üzerine uzanarak uyuduğu örneklere Roma sanatında çokça rastlanmaktadır¹⁴. Bu tipin Hellenistik Dönem’de yaratılan bir arketipin kopyaları ve varyasyonları olarak özellikle MS 1. yüzyıl ve 4. yüzyıl arasında belgelenmiştir. Eros’u betimlemesiyle özünde mitolojik karakterli olan motifin mezarlar üzerindeki kullanımında ebeveynlerin defnettikleri çocukları için iyi dileklerini ve çocukların bizzat kendisini sembolize ettiği önerilmiştir¹⁵. En erken örneklerinden biri New York Metropolitan Müzesi’nde sergilenen bronz bir heykeldir (Şekil 6)¹⁶. Kayıp balmumu tekniğinde yapılmış olan eser B.S. Ridgway tarafından MÖ 250-150 arasına tarihlendirilmiştir. Söz konusu eserin nasıl bir işlevinin olduğu ise belirsizdir. Genel olarak çeşitli kullanım alanları olup hamam yapılarında ve bahçelerde dekoratif amacının yanı sıra adak ve mezarlarda kullanıldığını gösteren örnekler tespit edilmiştir¹⁷.

(Not: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/254502> (02.08.2022))
Şekil 6. Bronz “Uyuyan Eros” Heykeli. MÖ. 250-150. Rodos üretimi.

¹³ Strocka 2012, 29-37.

¹⁴ Hermalı, Cassimatis & Vollkommer, 1986, Eros 779-791.

¹⁵ Sorabella, 2007, 353 vd.

¹⁶ Ridgway tarafından Hellenistik Dönem’e tarihlenen New York Erosu bu tipin en erken örneği kabul edilmektedir. Bkz. Ridgway, 1943. Buna karşın M. Şahin en erken örneğinin Myrina örneği olduğunu ve tipin Klasik kökenli olduğunu önermektedir. Bkz. Şahin 2004, 735-736.

¹⁷ Aristodemou, 2021, 29 vd. Pisidia Antiokheia Erosunun buluntu yeri bilinmemekle birlikte *nekropolis*le ilişkilendirilmek istenir. Bkz. Şahin 2004, 736-737. The J. P. Getty müzesinde bulunan “Uyuyan Eros” heykelciğinin buluntu yeri bilinmemekle birlikte bir mezardan geldiği düşünülmektedir. Bkz. Koch & Wight, 1988, Nr. 43. 114-116. Fonksiyonu konusunda daha genel olarak bkz. Söldner 1986, 291 vdd.

M. Söldner tarafından uyuyan/uzanan Eros'un tipleri ortaya konulmuş ve sonrasında birçok araştırmacı tarafından bu tipoloji izlenmiştir¹⁸. Bu gruplandırmada, başının altına dirsekten kıvrılmış sol elini koyarak uyuyan örnekler, İstanbul tipi olarak adlandırılmış olup en erken örneği Tralleis'ten getirilmiş ve Flaviuslar Dönemi'ne tarihlendirilen İstanbul Eros'u oluşturmaktadır¹⁹.

Araştırmalara göre mezarlarda mermerden yapılmış "Uyuyan Eros" motifinin kullanımı, uzanan yetişkin figürleriyle eş zamanlı ortaya çıkar. Bu durum Romalı sanatçıların Eros'un çocuk mezarlarına olan uygunluğunun fark edilmesiyle gerçekleşmiş olarak yorumlanmakta ve çocuk mezarlarında Eros'un kullanımının umut edilen ölümsüzlüğü de sembolize edebileceği önerilmektedir²⁰. K. Fitschen ve P. Zanker tarafından, Roma Capitoline Müzesi'ndeki Uyuyan Erosların ideal özelliklerine karşın portre özellikleri taşıdığı da tespit edilmiştir²¹. Bu bağlamda motifin çocuk mezarlarında ölen çocuğun kendisini de betimleyebildiği anlaşılmaktadır²².

Bu tür betimlemelerde bazen Eroslar kendi mantosu üzerinde, bazen bir kumaş üzerinde uzanmaktadır²³. Ancak bugüne kadar ele geçen birçok örnek, tıpkı Nysa eserinde olduğu gibi sıklıkla aslan postunun tercih edildiğini gösterir²⁴. Yalnızca aslan postuyla değil aynı zamanda Herakles veya onun sopasıyla da betimlenmiş Eros örnekleri vardır²⁵. Esasen Eros'un Herakles'in atribütleriyle birlikte betimlenmesi MÖ 4. yüzyıla birlikte başlar. S. Woodford'a göre bu tür tasvirler ikonografik olarak oyuncu Eros'un kahramanın silahlarını çalmasıyla açıklanabilir²⁶. Bu bağlamda yazarın bu önerisi, motifin çocuk mezarlarında tercih edilmesine de uygun düşmektedir. Thessaloniki Müzesi'nden bir lahit kapağı üzerinde betimlenen aslan postu üzerinde uyuyan Eros, yazıtlı bir mezarda bulunmasından dolayı önem arz etmektedir. Yazıtı göre, mezarı Korragos adlı bir kişi mezarı hem torunu hem de üvey oğlu için yaptırmıştır. Böylelikle motifin çocuk mezarlarında tercih edilmesini epigrafik olarak da kanıtlanmaktadır²⁷.

Motif, erken örneklerin ortaya çıktığı Kıta Yunanistan ve İtalya'nın yanı sıra Anadolu'da da tercih edilmiştir²⁸. Miletos'tan bir adet yalnızca belden aşağısı ele geçmiş bir örnek²⁹, Kyme'den bir adet³⁰, Tralleis'ten üç adet uzanmış pozdaki "Uyuyan Eros" örneği bilinmekte ancak bunlar bir mezar türü ile doğrudan ilişkilendirilememektedir³¹. Side'den ele geçen üç örnek J. İnan tarafından tanıtılmış olup fonksiyonuna dair öneride bulunulmamıştır³². Pisidia Antiokheia'sında da "uyuyan Eros" heykelciği ele geçmiş olup M. Şahin tarafından ele alınmıştır. Buluntu yeri bilinmeyen bu örneğin ikonografisi nedeniyle *nekropolis* alanından geldiği önerilmiştir³³. Tralleis kentinden ele geçmiş bir başka "Uyuyan Eros" heykelciği M. Çekilmez tarafından irdelenmiştir. İkonografik olarak kabartma örnekleriyle benzer olan ve kent *nekropolis*inden geldiğinden Tralleis eserinin bir mezar hediyesi olabileceği önerilmiştir³⁴. Çalışma konusu eserin yanı sıra Nysa kentinde, "uyuyan Eros" un betimlendiği küçük boyutlu ve yalnızca 1 cm kalınlıkları nedeniyle olasılıkla dekoratif amaçlı kullanıldığı açık olan iki kabartma örneği daha ele geçmiştir. Bunlardan biri tiyatronun *scaenae frons* çalışmalarında ele geçmiş olup M. Kadioğlu tarafından MS 2. yüzyıla tarihlendirilmiştir³⁵. Bir diğeri ise *agora* çalışmalarında bulunmuş olup henüz yayımlanmamıştır.

¹⁸ Söldner, 1986; Yakın zamanda tipleri özetleyen çalışma olarak bkz. Aristodemou, 2021, 29 vd.

¹⁹ Söldner, 1986, 649-657. Özellikle Kat. Nr. 100, Abb. 98, 114-116.

²⁰ Sorabella, 2007, 359-361; Ayrıca Eros/Amor, Cupid motifinin çocuk mezarlarında tercih edilmesi konusunda bkz. Blanc & Gury, 1986, 1047.

²¹ Fitschen & Zanker, 2014, Nr. 25 a-b.

²² Eros betimlemesinin ölen çocuklarla özdeşleştirilmesi hakkında Aristodemou, 2021, 36-39.

²³ Sorabella 2007, Fig. 19. 1, 19. 4, 19. 6 ve 19. 7; Özgan, 1995, Kat. Nr. TR 58-59, Taf. 29, 1. 2.

²⁴ Sorabella, 2007, Fig. 19. 2 ve 3, 19. 5, 19. 8, 19. 14.

²⁵ Blanc & Gury, 1986, 1028-1029, 612-620.

²⁶ Woodford, 1989.

²⁷ Aristodemou, 2021, Fig. 8, 31-32.

²⁸ Çoğu örneğin buluntu yeri bilinmemektedir. Farklı buluntu gruplarının bir araya getirildiği çalışma olarak bkz. Söldner, 1986, 595 vdd.

²⁹ Söldner, 1986, Kat. Nr. 88.

³⁰ Söldner, 1986, Kat. Nr. 63.

³¹ Söldner, 1986, Nr. 100-101, 145; Tralleis eserleri olarak bu örnekler ayrıca R. Özgan tarafından bir araya getirmiş ancak derinlemesine irdelenmemiştir. Bkz. Özgan, 1995, Kat. Nr. TR 57-59.

³² İnan, 1975, 86-88; Ayrıca Söldner 1986, Nr. 54, 151, 161.

³³ Şahin, 2004, 736-737.

³⁴ Çekilmez 2016, 311.

³⁵ Kadioğlu, 2006, 329, Nr. 612, Taf. 44, 4.

Nysa dışındaki örneklerin *nekropolis*lerde kullanılmış olması mümkün olmakla birlikte doğrudan bir mezar türüne ait olduğunu gösteren herhangi bir işçilik detayından bahsedilmemektedir. İkonografik olarak çocuk mezarlarıyla ilişkilendirilebilmekte ancak Tralleis heykelciğinde olduğu gibi bir mezar hediyesi olarak kullanılmış olmaları ve kabartmalı örneklerin de benzer bir fonksiyonunun olması mümkün görünmektedir. Bu bağlamda genel olarak Anadolu'dan bugüne kadar ele geçen ve yayımlanan örnekler *nekropolis*lerle ilişkilendirilse de kesin olarak bir mezar türüyle ilişkilendirilemediği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda aşağıda değerlendirileceği üzere Nysa eseri bir mezar türüyle ilişkilendirilebiliyor olması bakımından önem arz etmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

İstanbul Arkeoloji Müzelerinde korunan, Tralleis antik kentinden olan “Uyuyan Eros” örnekleri Nysa'ya komşu ve akraba sayılabilecek bir yerleşimden gelmesi bakımından önem arz eder³⁶. Söz konusu Tralleis örneğinde yine aslan postuna uzanmış uyuyan Eros sol elinde Herakles'in sopasını tutmaktadır³⁷. Motifin birçok varyasyonunda Eros sıklıkla Herakles'in sopasıyla, buğday başaklarıyla veya ok, yay, sadak gibi silahlar ve meşaleyle betimlenebilmektedir. Nysa örneğinde yanında bir obje olduğu anlaşılmakta ancak kırık olduğundan tam olarak tanımlanamamaktadır. Ancak sivri uçlu objenin bir meşale veya sadak olabileceğini düşündürmektedir. Tipolojik olarak eserimiz, Eros'un sol elini başının altına koyarak uyumasıyla Söldner'in çalışmasındaki İstanbul grubuna dahil edilmektedir³⁸.

K. Fitschen ve P. Zanker, Capitoline Müzesi'ndeki örneklerin buluntu yerinin bilinmediğini ancak lahit kapağı olarak veya muhakkak bir mezardan, mezar anıtından gelmiş olması gerektiğini düşünmektedir³⁹. H. Wrede, tarafından ise J.P. Getty Müzesi'ndeki kline kapaklı bir çocuk lahdi üzerine yapılan çalışmada kapak üzerinde arka sırtında “uyuyan Eros” motifi bulunduğu tespit edilmiştir⁴⁰. Yine Söldner'de lahitlerin yanı sıra ayrı bir parça olarak üretilen “uyuyan Eros” kabartmalarının bir lahde monte edildiğine işaret etmektedir⁴¹. Yukarıda anılan Thessaloniki Müzesi örneği motifin doğrudan çocuk lahdi kapaklarında tercih edildiğini kanıtladığını bu noktada hatırlatmak gerekmektedir⁴².

Nysa eserinin bir kapak olduğu oldukça açıktır (Şekil 2-4). Ancak küçük ölçülerde (U: 15 cm, D: 10 cm, G: 17cm) olduğundan hiçbir biçimde yukarıdaki gibi bir lahitle ilişkilendirilmesi mümkün değildir. Mermerden de üretildiği bilinen *pyxis* gibi kaplara ait olamayacak kadar büyük, kalın cidarlı ve ağırdır. Motifin eskatolojik kullanımı da göz önünde bulundurulduğunda küçük bir mezar ile ilişkilendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Ölçüleri itibariyle bir *ostothek* için çok küçüktür. Bu bağlamda en uygun olasılık bir *urne* kapağı olmasıdır. Üzerini kapattığı *urnenin* ağzı eldeki ölçülerden hesaplandığında yaklaşık 17 x 20 cm ölçülerinde ve kenarları yuvarlatılmış bir dikdörtgen formunda olmalıdır. Bu tür mermerden yapılmış ancak dairesel ağızlı *urne* Sparta'da in situ olarak rastlanmıştır⁴³. Ayrıca Madrid'te Museo del Prado'da korunan de iki adet dairesel mermer *urne* kapağı da belgelenmiştir⁴⁴. Dikdörtgen formlu küçük *urne* mezarları (*cinerarium*) ise Roma İmparatorluğu'nda, Augustus Dönemi'nden Traianus Dönemi'ne kadar özellikle İtalya bölgesinde sevilerek kullanılmışlardır⁴⁵. Nysa örneği ile kıyaslandığında bu mermer *urnenin* ölçüleri önem arz etmektedir. Roma örnekleri, *columbarium* denilen mezarlardaki nişlere yerleştirilmekteydiler. Bunların 24 ve 25 cm gibi genişliklere sahip olmaları Nysa örneğinin yaklaşık ölçülerine yakın olup onun bir *urne* olduğunu bir kez daha göstermektedir. Dahası motifin güçlü bir sembolizmle çocuk mezarlarında tercih ediliyor olması bir çocuğa ait *urne* olduğunu da göstermektedir.

³⁶ Söldner 1986, Kat. Nr. 100-101, 145; Özgan, 1995, Kat. Nr. 58-59. Ayrıca Tralleis kentinden ele geçen ve Roma Dönemi'ne tarihlendirilen Eros buluntuları sayıca fazladır, bkz. Çekilmez, 2016, 3

³⁷ Özgan, 1995, Kat. Nr. TR 58.

³⁸ Söldner, 1986, 649-657. Özellikle Kat. Nr. 100.

³⁹ Fitschen & Zanker, 2014, Nr. 25 a-b. Çocuklarını kaybetmiş aileler tarafından yaptırılmış ev bahçelerindeki bir mezar anıtı kullanımı olabileceğini de önerirler.

⁴⁰ Wrede, 1990, 17, Abb. 1 e.

⁴¹ Söldner 1986, lahit kapağında Kat. Nr. 174, 270, lahit kapağına monte edilen örnek için Kat. Nr. 171, fonksiyonu için daha kapsamlı bkz. 271, 291 vd.

⁴² Aristodemou, 2021, Fig. 8, 31-32.

⁴³ Poupaki, 2009. Özellikle kapaklı örnekler Fig. 25. 10 ve 25. 13.

⁴⁴ Schröder, 2004, Nr. 211-212, 492-493.

⁴⁵ Gigante, 1994; Ayrıca biraz daha büyük ölçülerdeki örnekler için bkz. Koch & Wight, 1988, 1-6; Ayrıca buluntu yeri belirsiz ancak *urne* olarak tanımlanmış üç örnek Söldner tarafından katalog içinde değerlendirilmiştir. Bkz. Söldner 1986, Kat. Nr. 334, 337-338.

Nysa kentinin belirli bir elit sınıfına sahip olduğu “Kütüphane” ve “*Gerontikon*” gibi yapıların yapım ve onarımına verilen desteklerden bilinmektedir. Kütüphane’nin önünde bulunan lahit içerisinde birbirlerine akrabalık ilişkisiyle bağlı iki kişiye ait iskeletler ele geçmiştir⁴⁶. Bu definin kent içinde ve de önemli bir kamusal yapısıyla ilişkili yapılmış olması lahidin sahiplerinin kütüphaneyi yaptıran kişiler olduğunu göstermiş, sonradan zarar verildiği anlaşılan bir yazıt onların onurlandırılmasıyla ilişkilendirilmiştir. Bu uygulamanın bir benzeri Ephesos Celsus Kütüphanesinde de belgelenmiştir. Nysa’nın bir diğer önemli yapısı olan *Gerontikon* (Yaşlılar Meclisi) kentin bütünüyle araştırılmış alanlarından⁴⁷. Burada da yine epigrafik verilerle de desteklenen imparator ailesi ve yapının hayırseverine ait bulgular ele geçmiştir. Yapının, annesinin vasiyeti üzerine Sextus Iulius Maior Antoninus Pythodorus tarafından yaptırıldığı ve hayırseverin ailesiyle birlikte imparator ailesinin de heykellerle onurlandırıldığı tespit edilmiştir⁴⁸. Ayrıca başka onurlandırma yazıtlarıyla da özellikle MS 2. ve 3. yüzyıllarda kentte elit bir sınıfın varlığı kanıtlanmıştır⁴⁹. Bu veriler ışığında çalışma konusu eser hakkında bir adım daha ileri gidilerek, eserin kalitesinden de anlaşıldığı üzere Nysa’nın MS 1. yüzyıl sonu- 2. yüzyıl başlarındaki elitlerinden bir ailenin, küçük yaşta kaybettiği çocuklarının anısına, küllerini defnettiği *urnenin* “uyuyan Eros” kabartmalı kapağı olduğu önerilebilir.

Kaynakça

- Akdoğu-Arca, Ebru N. (2016). Iulius Iulianus Phrygia-Caria Eyaletinin İlk Valisi miydi?, *Vir doctus Anatolicus. Studies in Memory of Sencer Şahin*, 60-73.
- Aristodemou, G. (2021). Eros Figures in the Iconography of Death. Some Notes on Funerary Monuments from Macedonia during the Roman Period. L. Vives-F. Sánchez (Ed.) *In Eternal Sadness: Representations of Death in Visual Culture from Antiquity to the Present Time. Monographic Issue, Eikón Imago 10* (2021) içinde (pp 25-42). <https://dx.doi.org/10.5209/eiko.74134>.
- Blanc, N. & Gury, F. (1986). Amor avec Hercule, *LIMC III*.
- Bol, R. (2010). *Die Geschichte der antiken Bildbauerkunst. IV. Plastik der Römischen Kaiserzeit bis zum tode Kaiser Hadrianus*. Mainz.
- Burnett-Grossman, J. (2013). *Funerary Sculpture. The Athenian Agora 35*, 1-246.
- Çekilmez, M. (2016). Tralleis’ten Uyuyan bir Eros Yontusu. *OLBA XXIV*, 297-322.
- Fitschen, K. & Zanker, P. (2014). *Katalog der Römischen Portrats in den Capitolinischen Museen und der anderen kommunalen Sammlungen der Stadt Rom, Band IV*.
- Gigante, L. M. (1994). Two Cineraria in the J.B. Speed Art Museum, Louisville, Kentucky, *Vergilius (1959-), Vol. 40* (1994), 69-75.
- Gökalp-Özdil, N. (2015). A New Honorary Decree from Nysa ad Maenadrum, *Philia. International Journal of Ancient Mediterranean Studies 1*, 146-152.
- Hermay, A., Cassimatis H. & Vollkommer R. (1986). Eros, *LIMC III*, 779-791.
- İdil, V. (1999). *Nysa ve Akbarakha/Nysa and Akbarakha*, 1999. Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı.
- İnan, J. (1975). *Side’nin Roma Devri Heykeltıraşlığı*.
- Kadioğlu, M. (2006). *Die Scaenae frons des Theaters von Nysa am Mäander, Forschungen in Nysa am Mäander. Band 1*.
- Kadioğlu, M. (2014). *Das Gerontikon von Nysa am Mäander, Forschungen in Nysa am Mäander. Band 3*.
- Kadioğlu, M. (2022). Tiyatro ve podyum frizleri, S.H. Öztaner (Ed.). *Nysa. Çift Yakalı Kent içinde (baskıda)*.

⁴⁶ Lahit yaklaşık olarak MÖ 130’lu yıllara tarihlenmiştir. Bu konuda bkz. Strocka, 2012, 29-37, 221.

⁴⁷ Yapının mimarisi ve buluntularıyla birlikte bütüncül araştırması için bkz. Kadioğlu 2014.

⁴⁸ Epigrafik veriler için bkz. Kadioğlu 2014, 89-95; Heykeller için bkz. Kadioğlu 2014, 95-101

⁴⁹ Marcus Aurelius Musaön ve oğlu Menecrates için bkz. Gökalp-Özdil, 2015, 147vd; Ayrıca MS 3.yüzyıldan Clodius Celsinus yazıtı için bkz. Akdoğu-Arca, 2016, 67-68. Kentteki *emergesia* hakkında daha kapsamlı olarak Öztaner, Akdoğu-Arca & Gökalp-Özdil 2014, 233-236.

- Koch, G. & Wight, K. (1988). *Roman Funerary Sculpture Catalogue of the Collections*. The J.P. Getty Museum.
- Özgan, R. (1995). *Die Griechischen und Römischen Skulpturen aus Tralleis. Asia Minor Studien, Band 15*. Bonn
- Özgan, R. (2013). *Roma Portre Sanatı II*. Ege Yayınları.
- Öztaner, S. H. (2022). S. H. Öztaner (Ed.) *Nysa. Çift Yakalı Kent*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları (baskıda).
- Öztaner, S. H., Akdoğu-Arca, E.N. & Gökalp-Özdil, N. (2014). Nysa ad Maeandrum'daki Yeni Bulgular Üzerine bir Değerlendirme, *In Memoriam Filiz Öktem*, 225-245. Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Poupaki, E. (2009). Marble Urns in the Sparta Museum, *British School at Athens Studies, Vol.16, Sparta and Laconia: From Prehistory to Pre-Modern*, 243-251.
- Ridgway, B. S. (1943). A Bronze Eros. *The Metropolitan Museum of Art Bulletin, Nov. New Series, Vol. 2 (3)*, 118-125
- Schröder, S. F. (2004). *Katalog der antiken Skulpturen des Museu del Prado in Madrid, Band II. Idealplastik*. Mainz.
- Sorabella, J. (2007). Eros and the Lizard: Children, Animals and Roman Funerary Sculpture. *Construction of Childhood in Ancient Greece and Italy, Hesperia Supplements, Vol 41*, 353-370.
- Söldner, M. (1986). *Untersuchungen zu liegenden Erosen in der hellenistischen und römischen Kunst*. Lang, Frankfurt am Main.
- Strabon. *Geographika* (Çev. A.Pekman). Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Strocka, V. M., Hoffmann, S. & Hiesel, G. (2012). *Die Bibliothek von Nysa am Mäander, Forschungen in Nysa am Mäander Band 2*, 2012.
- Şahin, M. (2004). Pisidia Antiokhiası Erosu, T. Korkut (Ed.), *60. Yaşında Fabri Işık'a Armağan. Anadolu'da Doğdu* içinde (ss. 731-741). Ege Yayınları.
- Woodford, S. (1989). Herakles' Atributes and their Appropriation by Eros, *The Journal of Hellenic Studies, Vol 109*, 200-204.
- Wrede, H. (1990). Der Sarkophagdeckel eines Mädchens in Malibu und die frühen Klinensarkophage Roms, Athens und Kleinasiens. M. True-G. Koch (Ed.), *Roman Funerary Monuments in the J.P. Getty Museum, Vol 1* içinde (pp. 15-46).

EXTENDED SUMMARY

Nysa ad Maeandrum, located in today's Sultanhisar district of Aydın, was on the northern border of Caria in ancient times. The foundation of the city, which leans on the Mesogis Mountains, is known during the Hellenistic Period. Strabon, who was educated in the city, mentions that three brothers from Lakedaimon, Athymbros, Athymbrados and Hydrellos, founded cities named after themselves. Although Nysa was founded by the inhabitants of these three cities, whose names are unknown, in the time of the famous geographer, the Nysa people considered Athymbros as their founder. Strabo also mentions that he was educated by Aristodemus, one of the famous person born in the city. The Stoic philosopher Apollonios also refers to Menecrates, Aristodemus' father and Sostratos, Aristodemus' brother and another Aristodemus as Nysa citizens. In this context, it is understood that Nysa came to the forefront as an education city during the time of Strabo.

Scientific excavations of the city, which was explored intermittently at the beginning of the last 20th century, were initiated by V. İdil by 1990. Since 2012, it has been maintained by S. H. Öztaner, initially in cooperation with the museum. The city, which stands out with its finds reflecting the master craftsmanship of Roman architecture, is also striking with its sculptures. The richly decorated friezes of the podiums of the stage building of the theater, which are exhibited in Aydın Archaeology Museum today, are the most striking examples of the point the city has reached in the sculpture program. In addition to these, ongoing excavations continue to present new sculptural finds. Among the pieces, a sculptural piece with reliefs of "Sleeping Eros", which was found outside the context during 2020 season excavations, is the subject of this study. The scope of the study is to introduce the piece, date it and determine its function and examine its importance in terms of city history.

The piece is almost half-broken and incomplete. In the protected area, an Eros is depicted in a sleeping position, lying on a lion's skin on his left wing, facing slightly to his left and resting his left hand on his head. The drill workmanship in his hair that framed his childish and chubby face was applied only in the center of his snail-shaped, fully rounded tresses. Dating the piece, which came in the secondary context, is possible only with stylistic elements. In this context, it is known that the snail-shaped tresses with drill applied in the center, starting from the Claudian Period, became denser and monotonous during the Flavian Period. This model was also applied in the 4th century AD in a more schematic and rigid style. The "Sleeping Eros" of Nysa, on the other hand, should be dated to the late 1st/ early 2nd century AD due to its uniform appearance in hair and the soft workmanship seen throughout the work. Sleeping Eros motif was used decoratively in structures such as baths, villa gardens, nymphaion in ancient art. However, it is also seen in tomb art and can be associated with the tombs of children who died at a young age. It's pretty obvious that Nysa's piece is a lid. However, due to its small size, it cannot be associated with a sarcophagus in any way. It is too big and heavy to belong to vessels like pyxis, which is known to be produced from marble. Considering the eschatological use of the motif, it is understood that it should be associated with a small tomb. It is very small for an ostothek in terms of its dimensions. In this context, the most appropriate possibility is to be an urn lid. When the mouth of the urn it is covered with is calculated from the available measurements, it should measure approximately 17 x 20 cm and in the form of a rectangle with rounded edges. The circular rimmed urn made of marble in this type was found as in situ in Sparta. Rectangular shaped small urns (cinerarium), on the other hand, were used fondly in the Roman Empire, especially in the Italian region, from the Augustus Period to the Traianus Period. Compared to the Nysa sample, the dimensions of these marble urns are important. Roman specimens were placed in niches in tombs called *columbarium*. Their widths of 24 and 25 cm are close to the approximate dimensions of the Nysa example, which once again shows that it is an urn. Moreover, the fact that the motif is preferred in children's tombs with a strong symbolism also shows that it is a child's urn. It is known by the beneficence to the building and repairment of structures such as the "Library" and "Gerontikon" that Nysa has a particular elite class. In the sarcophagus in front of the library, skeletons belonging to two people related to each other were found. The fact that this burial was made in the city and in connection with an important public structure indicates that the owners of the sarcophagus were the people who built the library. An inscription that later turned out to be damaged was associated with their honouring. A similar practice is documented in the Ephesus Celsus Library. *Gerontikon* (Council of Elders), another important structure of Nysa, is one of the thoroughly researched areas of the city. Here, again, the finds of the emperor's family and the benefactor of the structure, which are also supported by epigraphic data, were found. It has been determined that the structure was built by Sextus Iulius Maior Antoninus Pythodorus upon the will of his mother, and the emperor family was honoured with statues along with the benefactor's family. In the light of these data, it can be thought that a family from the elites of the late 1st/ early 2nd century AD in Nysa buried ashes in an urn with "Sleeping Eros" motif in memory of their child lost at a young age, as can be understood from the quality of the piece, going one step further about this piece.